

Валентина Іванівна Оксьон,
Голова Українського відділення МГО
«Суспільство Володимира Лубенка – СІАГД»,
куратор Міжнародної культурно-просвітницької
програми «Київ – Санкт-Петербург. Школа
Володимира Лубенка», керівник проекту
«Школа Володимира Лубенка» в Україні,
Санкт-Петербург, Росія

УДК 373.015.31:7(043.3)

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ – ВІД ІДЕЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ (на прикладі «Школи Володимира Лубенка» в Україні)

*Именно искусство, оказывая своё
воздействие на сознание и на
подсознание человека, способно
воспитывать человеческую личность,
помогать формированию мировоззрения,
направлять на путь самосовершенствования.*
В. В. Лубенко

В статье анализируются научные подходы к организации и управлению процессом художественно-эстетического воспитания и организация процесса гармоничного развития личности на основе синтеза искусств и наук по авторской «Системе нравственно-эстетически-интеллектуального развития личности, через теорию и практику искусств и наук» В. В. Лубенко, с учетом реализации идеи «в естественных условиях бытия», «Школа Владимира Лубенко» в Украине.

Ключевые слова: *управление художественно-эстетическим воспитанием, педагогическая система, авторская школа, педагогическая технология, гармонично развитая личность, синтез искусств и наук, принципы.*

The article analyzes scientific approaches to the organization and management of Artistic and Aesthetic education and harmonious development of personality on the basis of the synthesis of Arts and Sciences according to V. V. Lubenko's system of «Moral, aesthetic, and intellectual development of personality through the theory and practice of Arts and Sciences.» The realization of the idea of «natural environment», namely «the school of Volodymyr Lubenko in Ukraine,» is considered.

Key words: *management of Artistic and Aesthetic education, pedagogical system, author's school, pedagogical technology, harmoniously developed personality, synthesis of Arts and Sciences, principles.*

Враховуючи той факт, що важливим загальносуспільним інститутом виховання підростаючого покоління є сучасний загальноосвітній навчальний заклад, ідея якого відображається в стратегічно важливих документах держави: «Конституція України», Закон «Про охорону дитинства», Закони «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст.» [6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13], а також актуальність виховання мистецтвами в системі освіти України і важливість цього питання в державній політиці країн Європи та інших країн світу, про що свідчать:

Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права,

Конвенція ООН про права дитини, Всесвітня декларація про освіту для всіх (1990) і Дакарські рамки дій (2000), Підсумковий документ Спеціальної Сесії Генеральної Асамблеї ООН в інтересах дітей, травень 2002 року «Світ сприятливий для дітей», «Декларація тисячоліття» Організації Об'єднаних Націй, затверджена резолюцією 55/2 Генеральної Асамблеї від 8 вересня 2000 р., Дорожня карта мистецької освіти (Світова конференція з мистецької освіти: Створення творчого потенціалу для XXI ст. Лісабон, 6–9 березня 2006 р., Сеульський «Порядок денний»: Цілі розвитку мистецької освіти.

Як відомо, головним завданням політики в системі освіти України є «забезпечення якості освіти

на основі збереження її фундаментальних досягнень попередніх поколінь видатних педагогів-теоретиків і педагогів-практиків», відповідність актуальним і перспективним завданням розвитку особистості, держави, людства [3].

Сьогодні назріло питання про пріоритет виховання в освіті, що має стати органічною і організуючою (стрижневою) складовою педагогічної діяльності, інтегрованою у загальний процес навчання і всебічного розвитку людини [5].

Стала очевидною необхідність заходів (законодавчому і виконавчому рівнях), спрямованих на підвищення виховного потенціалу в організації і управлінні навчально-виховним процесом в загальноосвітніх навчальних закладах країни, що обумовлене, як позитивними, так і негативними тенденціями розвитку суспільства:

з одного боку, посилення демократичних процесів в різних сферах суспільного життя і розвитку «діалогу культур» і пошук шляхів пізнання загальнолюдських цінностей та їх усвідомлення підрастаючим поколінням. Україна, Росія та інші самостійні країни, що вийшли з СРСР, рухаються до світової спільноти, – все це підвищує «соціальний попит» на творчу, активну, інтелектуально-морально-духовно розвинену особистість [3, 4];

з іншого боку, вищезазначені процеси, що відбуваються, відкривають (виявляють) зростання негативних явищ в суспільстві, а саме: соціальне розшарування, соціальна незахищеність громадян, проблема пропаганди насильства в засобах масової інформації, загалом, криміналізація суспільства, бездуховність, і, як наслідок цих процесів, підліткова злочинність, безпритульність, наркоманія, зниження загальної культури молоді, посилення впливу на дітей і молоді вкрай націоналістичних (навіть фашистських) і сектантських впливів, – все це, по суті, і є педагогічним браком, якщо враховувати той факт, що загальноосвітня школа – стартовий майданчик («космодром») в житті [1, 3, 4].

Реалізація основних завдань виховання в системі освіти (про що свідчать вищезгадані документи) стверджують, що сучасному інформаційному суспільству і в майбутньому – гуманістичному суспільству необхідно:

- різнобічний розвиток дітей і молоді;
- формування творчих здібностей підрастаючого покоління;
- створення умов для самореалізації особистості;
- формування основ культури здорового способу життя;
- виховання у дітей і молоді цілісного світорозуміння позачасового наукового світогляду;
- формування духовно-моральних якостей особистості;
- виховання і розвиток культури міжетнічних стосунків;
- збереження історичної спадкоємності поколінь, розвиток національної культури, виховання дбайливого ставлення до історичної і культурної спадщини країни і світу [12, 13].

Таким чином, виховання, разом з навчанням, будучи однією з важливих складових загальноосвітнього процесу системи освіти України, має бути націлене на формування нового освітнього простору, що дозволить забезпечити духовно-моральне, інтелектуальне становлення підрастаючого покоління і підготує дітей до самостійного вибору, на користь гуманістичних ідеалів людства (Істина, Добро, Гармонія) і до життєвого самовизначення. Як відомо, в процесі навчання мають бути створені умови для безперервного розвитку особистості на всіх етапах організації освітнього процесу [1, 2, 14]. Доповнюючи один одного, виховання і навчання слугують єдиній меті: цілісному, гармонійному розвитку особистості дитини.

Сьогодні весь світ шукає і чекає нову модель системи освіти: Європа експериментує (Англія, Франція, Швеція, Данія), Канада, США шукають вирішення назрілих проблем в традиційній освіті.

Одним зі шляхів поставлених життям сучасного суспільства проблем, може бути введення мистецтва в організацію навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу (комплексу) і використання синтезу мистецтв і наук, як природного засобу виховання, самовиховання, саморозвитку, самовдосконалення, враховуючи унікальний 29-річний досвід реалізації інноваційної авторської «Системи морально-естетично-інтелектуального розвитку особистості, через теорію і практику мистецтв і наук» заслуженого художника Росії, кандидата педагогічних наук, психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України Володимира Васильовича Лубенка в авторському науковому навчальному закладі «Мала Академія мистецтв» (Санкт-Петербург) і 17-річний позитивний експериментальний досвід у дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладах проекту «Школа Володимира Лубенка» в Україні [1, 2, 16].

Система поглядів, методів і «Школа В. В. Лубенка», створені Володимиром Васильовичем Лубенком, 45 років працює на всіх рівнях освіти: від дошкільного до вищого навчальних закладів. З його точки зору «всі діти талановиті і, тому, важливим має бути створення таких зовнішніх і внутрішніх умов, завдяки яким відкриваються необмежені можливості і саморозвиток дитини, як особистості і тому художня діяльність повинна стати стрижнем сучасної освіти» [15].

В. В. Лубенко має на увазі не якийсь один вид діяльності, а розуміє її, як спосіб життя, «природне буття особистості», як природу людини, її єство. «Більш вагомим стимулом художньої діяльності є розвиток поліфункціональної моделі освіти і формування вчителя, орієнтованого на особистість та її багатогранну діяльність» [14, 15].

За результатами проведеного дослідження багаторічного, теоретично-практичного, авторського педагогічного досвіду В. В. Лубенка, у тому числі, у «Школі Володимира Лубенка» в Україні, розглядатимемо поняття «Школа В. В. Лубенка» у загально-дидактичному аспекті, як явище, а саме:

по-перше: є (був) кимось, хто є майстром (лідером) своєї справи (не важливо якої), має оригінальну, прогресивну точку зору (концепцію, ідею) на теорію і практику цієї справи;

по-друге: у нього є достатньо учнів, які працюють у напрямку, з точки зору майстра, теоретично і практично дають результати, що співвідносяться з результатами вчителя;

по-третє: в учнів, у свою чергу, також є учні, які працюють в тому ж напрямку, з необхідними змінами та уточненнями і диктують нові умови, час, але дають результати, що співвідносяться по кількості і якості з результатами автора концепції (ідеї), що дає можливість комплексно використовувати галузі знань: науки, культури, різні методи, системи, напрямки, не порушуючи єдності цілей навчання і виховання.

Як відомо, «навчання відрізняється від виховання тим, що воно дає наочні знання, які хтось відкрив, – виховання ж використовує комплекс знань про предмети, явища, дії для корегування розвитку особистості, слугує стимулом для самовиховання».

Навчаючи – виховуй! – перший принцип за авторською «Системою морально-естетично-інтелектуального розвитку особистості, через теорію і практику мистецтв і наук» В. В. Лубенка, – це означає такий стиль викладання, у процесі якого знання з різних галузей науки і мистецтва постійно наближаються до практичних завдань виховання, жорстко підкорючись цілям розвитку особистості [15].

Велике значення має використання засобів і тематики практичних занять, як в авторському соціальному інституті – «Малій Академії мистецтв» (Санкт-Петербург), так і в «Школі Володимира Лубенка» в Україні, які організуються у літній період (або на зимових канікулах): щорічні практики з монументального мистецтва: вихованці старших курсів виконують мозаїки для соціально-корисних проектів в екстер'єрі міста, а також монументальні розписи в інтер'єрах соціально-значущих закладів (ДНЗ, ЗНЗ тощо).

Згідно традиції, організація художньо-виховного процесу з дітьми протягом навчального року і прак-

тики (з живопису, азбуки, теорії, історії мистецтв), як результат діяльності за «Системою морально-естетично-інтелектуального розвитку особистості, через теорію і практику мистецтв і наук», обумовлює вибір теми соціально-корисного проекту (монументальний розпис або/та мозаїка для ЗНЗ, ДНЗ тощо).

Робота над монументальним розписом починається з виконання ескізів. Так, готуючи ескізи до розпису в класі живопису Київської методичної філії академії, діти «Школи Володимира Лубенка» в Україні, вивчали історію міста Києва, досліджуючи «Повість минулих літ», роздумуючи над витокami, сьогодення і майбутнім Києва, малуючи етюди на Старокиївській, Замковій, Володимирській гірках, горі «Дитинка», Національному заповіднику «Софія Київська», Національному заповіднику «Києво-Печерська Лавра», Національному музеї історії України і Національному художньому музеї, які стали основою монументального розпису «Зоряний Київ – Світ Абсолютної Гармонії і Досконалості» (2,9* 17,0 м), над яким працювали більш, ніж 100 дітей протягом 2000–2004 рр., під керівництвом В. В. Лубенка (див. фото 1) і в основі композиції якого 300 етюдів краєвидів Києва та 350 ескізів-роздумів про історію Києва, України, світу і «Повісті минулих літ» (виконані в період весняно-літньо-осінніх практик 1997–1999 рр.), – це унікальний приклад колективної дитячої творчості (див. фото 2).

Надалі була виготовлена репродукція цього розпису в натуральний розмір (51 кв. м.) і демонструвалася в кращих виставкових залах Києва (Національний заповідник «Софія Київська», Музей мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків, Київський музей «Духовні скарби України», Культурний центр «Український Дім», Національна Академія образотворчого мистецтва і архітектури України) і отримала прекрасні відгуки провідних художників України [16].

На фотографіях (3) бачимо майстер-клас, який проводить Володимир Васильович Лубенко з учнями ЗНЗ міста Києва та їх батьками, а нижче показано фрагмент монументального розпису, який виготовили учні самостійно.

Фото 1. В. В. Лубенко на фоні декоративно-мозаїчного полотна «Народження Весни» – оформлення мозаїкою двору біля «Малой Академії мистецтв» (інтерактивний проект «Санкт-Петербург – Олімп культури»)

Фото 2. Фрагмент монументального розпису в класі живопису «Зоряний Київ – Світ Абсолютної Гармонії і Досконалості» – «Майстер-клас В. В. Лубенка» (2000 – 2004 рр)

Об'єднання зусиль з виконання соціально-корисного інтерактивного проекту «Подарунок Києву» – оформлення мозаїкою і живописом входу до навчального закладу № 263 (вул. Сабурова, 19-б) – «Київ – Земля, що співає радістю і щастям» (57,4 кв. м мозаїки і 14,2 кв. м монументального живопису – центральна частина, 25 кв. м мозаїки – південний фасад), у створенні якого взяли участь понад 120 дітей, 20 батьків-ентузіастів, 16 ентузіастів-учителів і більше десяти організацій-спонсорів, є результатом навчально-виховного процесу і свідченням активної життєвої позиції дітей, батьків, громадськості і життєдіяльності авторської системи В. В. Лубенка і «Школи Володимира Лубенка» в Україні (див. фото 3, 4, 5, 6).

Упродовж навчального року, вивчивши на прикладах крапок, ліній, плям, площин, об'ємів, форм, просторів закони творчої композиції – діти «Школи Володимира Лубенка» в Україні знаходять оригінальні розв'язання і будують дивовижні композиції (розпис на стелі у класі живопису «Світ Сонячної системи», оформлення живописом дверей у класи ЗНЗ № 311, № 313 та № 263 м. Києва; оформлення фойє у дошкільному навчальному закладі «Кияночка»).

Уміння вільно поєднувати «крапки», «лінії», «плями» в композиціях монументального мистецтва свідчить про природне сприйняття дітьми кольору, тону, відтінків, фактури. У процесі виконання монументальних соціально-корисних проектів безліч підготовлених ескізів стають основою композиції, а коли починається безпосередня робота на стіні: вибір головного і другорядного, побудова їх гармонійних взаємин, компонування ескізів, перенесення їх на стіну, так

народжується доповнення композиційних рішень (форм, розмірів, місцеположення, поєднання кольору і тону).

У роботі над соціально-корисними проектами виправдала себе спільна робота груп вихованців (різних вікових категорій) над одним здобутком: вона спроможна допомогти, як дітям так і їх батькам побудувати стосунки, знайти контакт і зрозуміти іншу людину, зрозуміти її задуми чи «делікатно відстояти свою точку зору», погоджувати свій вибір, тобто, працюючи індивідуально і в колективі одночасно, молодші вчать у старших, набуваючи досвіду соціалізації, а старші мають можливість проявити свою мудрість, увагу і любов до молодших учнів.

У процесі творчого спілкування (над виконанням монументального живопису, мозаїки, постановки театрально-пластичної або музичної композиції) відкривається бачення цілісності явища, тренуються розум і відчуття, свідомість і підсвідомість на сприйняття гармонії, гармонійних стосунків. «Кожна людина багатогранна і самобутня, і вона обов'язково повинна вміти, не втрачаючи самобутності, проявляти у момент роботи ту або ті, свої якості, необхідні зараз для загальної справи» [14, 15].

Традиційно у «Школі Володимира Лубенка» в Україні проводиться робота з різновіковою аудиторією, де, нібито, не існує дітей і дорослих, а є люди з «різним ступенем уміння володіти собою», врівноваженістю, різним рівнем життєвого досвіду, підготовленістю до роботи. Головний принцип: діти вчать у дорослих, наслідуючи їх приклад, а дорослі – у дітей, радіючи їх безпосередності сприйняття світу, дивуючись з їх образного мислення, неочікуваним аналогіям і асоціаціям, віддаючи данину пошани творчому відношенню до пізнання і

практичної вигадки. Звідси виходить другий принцип роботи за системою: **«ясне усвідомлене розуміння не тільки розумом, але й практичним відчуттям»** [15].

У процесі організації художньо-виховної діяльності протягом навчального року здійснюється індивідуальна і фронтальна робота з дітьми за «стрижневими програмами» і планами, орієнтованими: на першому році навчання на «тренінг уваги і виховання почуттів»; на другому – організацію «системи мислення і почуття»; на третьому – «організацію свідомості»; на четвертому – «самоформування»; на п'ятому – «творчу реалізацію». Якщо на заняттях живописом досліджуються «крапки», на музиці – «звуки», на гармонії – «жести», відкривається культура і виразність рухів, народжуючи дивовижні за пластикою і незвичайні за задумом хореографічні, живописні або мозаїчні композиції, поезія та казки. Звідси третій принцип: **«метод зворотного зв'язку»**, що означає: взаємодію розуму і почуттів, з метою спрямування їх на організацію гармонії цих двох начал в людині заради гармонійного багатогранного розвитку особистості шляхом природного, вільного сприйняття інформації [15].

Фото 5. Соціально-корисний, інтерактивний проект «Подарунок Києву» – оформлення мозаїкою і живописом фасаду школи № 263 Деснянського району м. Києва

Фото 3. «Майстер-клас В. В. Лубенка» на виставці «Зоряний Київ – Світ Абсолютної Гармонії і Досконалості» (серпень 2005 року)

Фото 6. Презентація інтерактивного проекту «Подарунок Києву» – 13 грудня 2011 року

Фото 4. «Майстер-клас В. В. Лубенка» – підготовка мозаїчних картонів для оформлення фасаду школи №263 вихованцями дитячих майстерень монументального мистецтва «Школи Володимира Лубенка» в Україні

Таке поєднання принципів, методів, прийомів виховання допомагає особистості не просто усвідомлювати себе в різноманітні, багатогранності і єдності з Природою, Світом, що оточує нас і стимулює процес самоорганізації, самоконтролю, самовиховання [15, 16].

Важливо, що діти відвідуючи «Школу Володимира Лубенка» в Україні вивчають на практиці і опановують закони суспільного розвитку, вчать чітко бачити причини і наслідки рухів, вчать аналізувати накопичений життєвий досвід і робити з нього правильні висновки, що є організованим художньо-виховним процесом за «стрижневими програмами і планами», системною і систематичною роботою родини і педагогів. Це необхідно людям, щоб вони були щасливими і розуміли, що ніхто, окрім самої людини не зможе позбавити її від «вад», «хвороб», «поганого характеру», «погані долі». Кожна людина здатна організувати своє життя так, що в ньому не буде місця для непорозуміння і суперечностей [16].

Попередній (підготовчий) курс лекцій за «Системою морально-естетично-інтелектуального розвитку особистості, через теорію і практику мистецтв і наук» для батьків – це своєрідний психолого-педагогічний і художньо-просвітницький курс, що у поєднанні з їх участю в практичній роботі разом з дітьми, дозволяє батькам бути не тільки простими спостерігачами, але й мати можливість стати співавторами, співтворцями унікального соціально-корисного твору разом зі своїми дітьми і вчителями (див. Додаток 1).

Аналіз 17-річного теоретико-практичного, багатого досвіду «Школи Володимира Лубенка» в Україні (як і в «Малій Академії мистецтв»), за «Системою морально-естетично-інтелектуального розвитку особистості, через теорію і практику мистецтв і наук» В.В.Лубенка, свідчить про те, що процес виховання синтезом мистецтв і наук, системна і систематична робота батьків і вчителів з дітьми, позитивно впливає на розвиток самобутності дітей, формує їх особистісні якості характеру, допомагає становленню самопізнання Людини, сприяє самовдосконаленню.

Таким чином, у результаті впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів м. Києва (ЗНЗ №263 Деснянського району, дошкільного навчального закладу «садок-школа «Кияночка» Солом'янського району та ліцею № 38 імені В. Молчанова Шевченківського району у формі «Майстер-класів В.В.Лубенка» та дитячих майстерень монументального мистецтва – проект «Школа Володимира Лубенка» в Україні) художньо-виховного процесу за авторською «Системою морально-естетично-інтелектуального розвитку особистості, через теорію та практику мистецтв і наук» кандидата педагогічних наук, заслуженого художника Росії, засновника і директора Санкт-Петербурзької державної установи «Мала Академія мистецтв», доктора психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України Лубенка Володимира Васильовича отримано:

1. *Очікуваний позитивний результат* – творчий гармонійний розвиток дітей, як особистостей: самостійне мислення, самоконтроль, саморозвиток, самовдосконалення, творча самореалізація (у хлопчиків – витримка, цілеспрямованість, порядок; у дівчаток – акуратність, працелюбність, терпіння).

2. *Соціально-корисний ефект* роботи над мозаїчно-живописним, інтерактивним проектом «Подарунок Києву» розкрив і наочно показав нові психологічні новоутворення у сфері нового світобачення у дітей, їх знань і навичок під час розв'язання проблем, що виникають, зняття протиріч у конкретних ситуаціях злагодою, своєчасним і адекватним шляхом, без конфлікту та необхідних психо-фізичних набутоків колективної творчості.

3. *Підтверджено* можливості кожного предмета, доповнювати систему взаємодій предметів, через «Закони

творчої композиції», в цілому, у системі поліфункціональної освіти і виховання дитини через «живопис», «музику», «пластику рухів», створювати і виховувати одночасно, даючи, як професійні теоретичні навички досліджуваних предметів, під час знаходження стрижневих взаємодій різних предметів і дисциплін, в галузі «живопису», «музики», «мозаїки», «композиції», «азбуки звуків», «гармоніки», а також «лабораторії казки», «історії та культури країни» за «Системою морально-естетично-інтелектуального розвитку особистості, через теорію та практику мистецтв і наук».

4. Активна життєва позиція дитини, як особистості, усвідомлена і свідома життєдіяльність у творчому різновіковому колективі (за участю батьків) при виконанні соціально-корисних проектів «Школою Володимира Лубенка» в Україні дозволяє сьогодні зняти велику морально-етичну проблему, таку, як пошук життєвої опори, відкриття та набуття особистістю сенсу людського існування, в умовах стрімких змін суспільних відносин, виховання духовності в обставинах.

5. Все зазначене у сукупності підтверджує ефективність ідей, цілей, задумів і завдань організації та управління інноваційним процесом художньо-естетичного виховання дітей, як гармонійно розвинених особистостей, через синтез мистецтв і наук за «Системою морально-естетично-інтелектуального розвитку особистості, через теорію та практику мистецтв і наук» В. В. Лубенка.

У «Школі Володимира Лубенка» в Україні, діє специфічна управлінська структура, яку назвали науково-методичною радою. Її структуру подано на рис. 1.

На рис.2. подано взаємзв'язок і взаємодію між управлінськими ланками «Школи Володимира Лубенка» в Україні.

На картині показано вхід до Санкт-Петербурзької державної бюджетної установи ПМЦ «Мала Академія мистецтв» (фрагмент скульптурно-мозаїчної композиції «Атланти»).

Нижче спостерігаємо, як міністр освіти і науки України Д.В.Табачник вручає диплом на честь 15-річчя

Фото 7. Скульптурно-мозаїчна композиція «Атланти» інтерактивного проекту «Санкт-Петербург – Олімп культури»

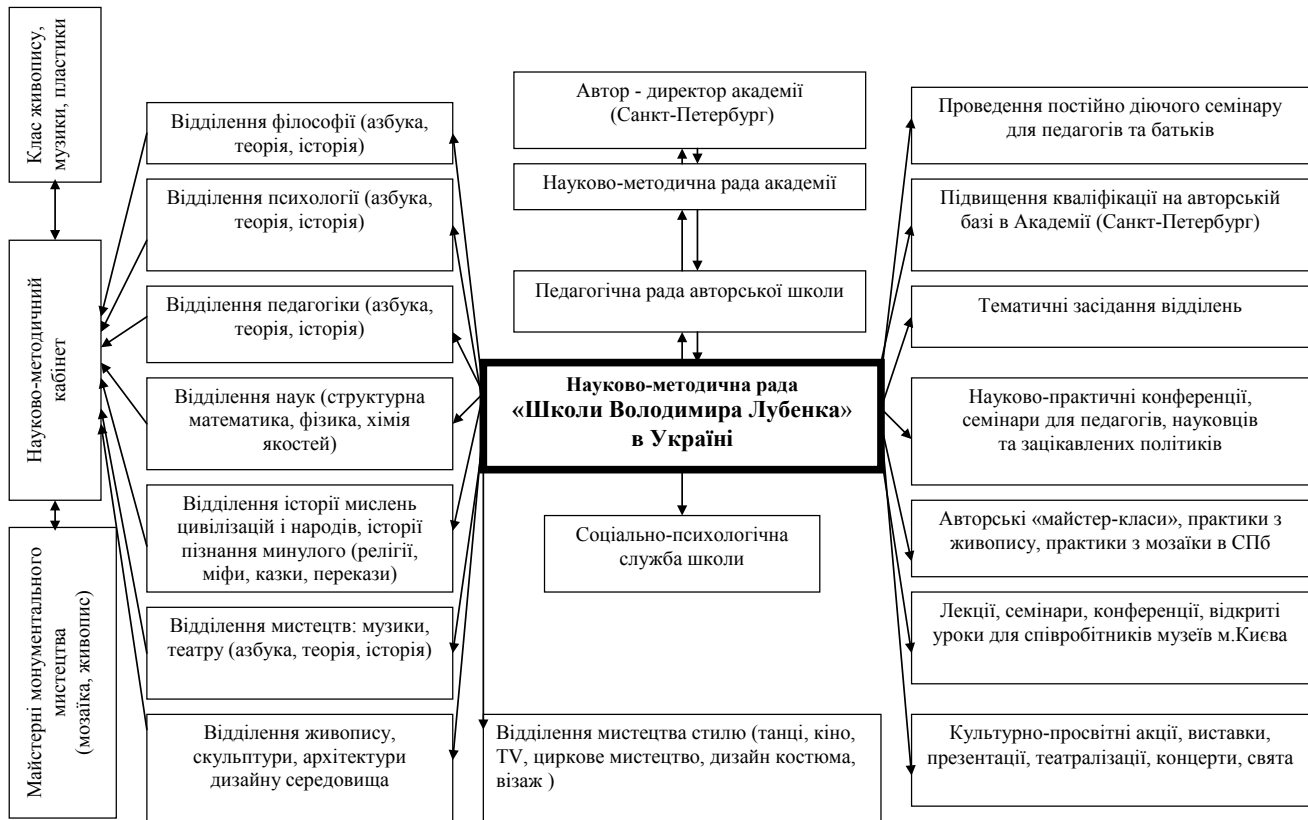

Рис. 1. Структурна схема внутрішньошкільної методичної роботи «Школи Володимира Лубенка» в Україні

творчої співпраці на загальних зборах Національної академії педагогічних наук України (2010 р.)

Фото 8. Зустріч з міністром МОН України

Використані літературні джерела

1. Априорная дидактика воспитания личности по стержневой истине. – Кн.1. – СПб.: «Малая Академия искусств», 1994.
2. Априорная дидактика воспитания личности по стержневой истине. – Кн. 2. – Ч.1. – СПб.: «Малая Академия искусств», 1997.
3. Ашин Г. К. Мировое элитное образование / Г. К. Ашин. – М.: Анкил. 2008. – 360 с.

4. Баженова Л. М., Пеня Т. Г. Комплексное использование искусств в эстетическом воспитании школьников. – М.: Обзоры по обеспечению общесоюзных и научно-педагогических программ, 1988. – № 5.
5. Гармоничный человек. Из истории идей гармонически развитой личности : Сб. статей. – М., 1965.
6. Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
7. Закон України «Про дошкільну освіту» від 11 липня 2001 року. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14/ed20100827>
8. Закон України «Про загальну середню освіту» від 13 травня 1999 року. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
9. Закон України «Про освіту» від 23 травня 1991 року. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
10. Закон України «Про позашкільну освіту» від 22 червня 2000 року. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>
11. Конституція України. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996. – № 30, ст. 141) Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
12. Концепція загальної мистецької освіти (схвалено та рекомендовано до друку вченою радою Інституту проблем виховання АПН України (протокол № 6 від 26.06. 2003 р.).

13. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексна програма художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах (Наказ від 25.02. 2004 р. № 151/11 Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України).

14. Лубенко В. В. Воспитание детей и взрослых синтезом искусств по стержневой системе / В. В Лубенко. – М.: Всероссийский научно-методический центр народного творчества и культурно-просветительской работы им. Н. К. Крупской, 1990.

15. Лубенко В. В. Система стержневой истины / В. В Лубенко. – Л.: Судостроение, 1990.

16. Международная культурно-просветительская программа «Киев-Санкт-Петербург. Школа Владимира

Лубенко»: Науч.-метод. пособие / Лубенко В. В. – СПб., 2010. – 304 с.

17. Международная культурно-просветительская программа «Киев–Санкт-Петербург. Школа Владимира Лубенко» / Кн. «Национальные лидеры Украины» Украинская конфедерация журналистов. – К., 2012. – С. 208–209.

18. Международная культурно-просветительская программа «Киев–Санкт-Петербург. Школа Владимира Лубенко» / Кн. «Золотой фонд нации» Украинская конфедерация журналистов. – К., 2012. – С. 448–449.

19. Международная культурно-просветительская программа «Киев – Санкт-Петербург. Школа Владимира Лубенко» / Кн. «Национальные лидеры Украины» Украинская конфедерация журналистов. – К., 2012. – С. 412–413.

Рис.2. Науково-методична робота «Школи Володимира Лубенка» в Україні